

LIUISAS H. MORGANAS

ETNINIAI PERIODAI *

Žmonijos raida nuo žemiausios pakopos. Ji pavaizduota atradimais, išradimais ir institutais. Dvi pagrindinės valdymo formos: viena — giminė ir socialinė, sudaranti visuomenę (Societas), kita — politinė, sudaranti valstybę (Civitas). Pirmoji remiasi asmenimis ir giminyste, antroji — teritorija ir nuosavybe. Pirmoji yra senovės visuomenės, antroji — šiuolaikinės arba civilizuotos visuomenės valdymo forma. Žmogaus patyrimo vienodumas. Skiriamieji etniniai periodai: I. Žemutinė laukinės būklės pakopa; II. Vidurinė laukinės būklės pakopa; III. Aukštesnė laukinės būklės pakopa; IV. Žemutinė barbarybės pakopa; V. Vidurinė barbarybės pakopa; VI. Aukštesnė barbarybės pakopa; VII. Civilizacijos pakopa.

Naujausieji ankstyvosios žmonių būklės tyrinėjimai leidžia manyti, kad žmonija pradėjo savo veiklą nuo pačios žemiausios raidos pakopos ir prasiskynė kelią iš laukinės būklės į civilizaciją, lėtai kaupdama patyrimą.

Jeigu neabejojama, kad vienos žmonijos dalys yra laukinėje būklėje, kitos — barbarybėje, dar kitos — civilizacijos būklėje, tai galima manyti, kad šios trys skirtingos būklės tarpusavyje yra susijusios natūraliu ir pažangai būtinu nuoseklumu. Dar daugiau: toksai nuoseklumas istoriškai būdingas visai žmonijai ir iki tos raidos pakopos, kurią kiekviena šaka yra atskirai pasiekusi. Tai išplaukia iš sąlygų, kurioms esant vyksta bet kokia pažanga, taip pat iš raidos atskirų žmonijos šakų, kaip žinoma, pergyvenusių dvi ar kelias nurodytas pakopas.

Tolesniame dėstyme bus bandoma pateikti kitus įrodymus apie pradinės žmonijos būklės primityvumą ir ilgai trukusią kovą su kliūtimis kelyje į civilizaciją. Šie įrodymai iš dalies bus grindžiami atradimų ir išradimų argumentais, kurie tęsiasi per visą žmonijos pažangos kelią,

* Skyrius išverstas iš kn. *Lewis H. Morgan. Ancient Society*. Ed. by Leslie A. White.— Cambridge (Massa), 1964. Išvertė E. Gendrolis. Vertimas sutrumpintas.

bet daugiausia kreipiama dėmesio namų institutams, išreiškiantiems tam tikrą idėjų ir siekimų raidą.

Jei, žengdami atskiriomis pažangos pakopomis prie pirmųjų žmonijos gyvenimo amžių, iš vienos pusės sugrupuosime išradimus ir atradimus jų pasirodymo tvarka, o iš kitos — institutus, tai pamatysime, kad pirmieji vienas su kitu susiję pažangos santykiais, o antrieji — plėtotės santykiais. Jeigu pirmosios grupės reiškiniai yra vienas kito atžvilgiu daugiau ar mažiau tiesiogiai priklausomi, tai antrosios grupės reiškiniai yra išsivystę iš nedaugelio pradinių minties užuomazgų. Dabartinių institutų šankys glūdi barbarybės periode, į kurių jų pradmenys prasiskverbė iš ankstesnio laukinės būklės periodo. Jie buvo amžiais perduodami iš kartos į kartą tiesia linija, o sykiu turėjo ir savo raidos logiką.

Taigi mus domina dvi savarankiškos tyrinėjimo linijos. Viena veda prie išradimų ir atradimų, kita — prie pirmykščių institutų. Ištyrinėję vienus ir kitus, galime tikėtis, kad nustatysime svarbiausias žmonijos raidos stadijas. Tinkamų argumentų labiausiai ieškosime namų institutuose, o nuorodos į grynai intelektualinio pobūdžio pasiekimus turės greičiau bendrą ir priklausomą reikšmę.

Faktai įrodo laipsnišką tam tikrų idėjų, paskatų ir siekimų atsiradimą bei tolesnę raidą. Apibendrinę reikšmingiausius iš jų, pamatysime, kad tai yra augimo rezultatai specialių idėjų, su kuriomis jie yra susiję. Be išradimų ir atradimų šie rezultatai yra tokie: I. Gyvenimo reikmenys. II. Valdymas. III. Kalba. IV. Šeima. V. Religija. VI. Buitinis gyvenimas ir architektūra. VII. Nuosavybė.

Pirma. Gyvenimo reikmenys gausėjo ir tobulėjo dėl ištisos sistemos viena po kitos per ilgus laiko tarpus sukurtų gamybos rūšių, daugiau ar mažiau tiesiogiai susijusių su išradimais ir atradimais.

Antra. Valdymo užuomazgos turi būti atrastos laukinės būklės gimininėje organizacijoje, o jų raida pasekta to instituto formų kaitoje iki pat politinės visuomenės sukūrimo.

Trečia. Matyt žmonių kalba išsirutuliojo iš grubiausių ir paprasčiausių raiškos formų. Gestų arba ženklų kalba, kaip pastebėjo Lukrecijus, turėjo atsirasti anksčiau už artikuliuotą kalbą, panašiai kaip mąstymas yra ankstesnis už kalbą. Vienskiemeniai žodžiai senesni už daugiaskiemenius, o pastarieji — už jungtinius žodžius. Žmogaus intelektas nesąmoningai, naudodamas balsą, išugdė artikuliuotą kalbą. Šis platus dalykas, priklausantis specialiai mokslo šakai, yra už mūsų tyrinėjimo ribų.

Ketvirta. Šeimos raidos stadijos yra išreikštos giminystės ir svainystės sistemose, taip pat santuokos papročiuose; remdamiesi šiais duomenimis, galime tiksliai nustatyti šeimos raidą per atskiras viena kitą sekančias jos formas.

Penkta. Religinė idėjų raida yra toks sudėtingas procesas, kad gali visam laikui likti iki galo nepaaiškintas. Religija yra labai susijusi su žmogaus vaizduote ir emocijne prigimtimi, t. y. su labai neapibrėžtais pažinimo elementais, nes visos primityvios religijos atrodo keistos ir tam

tikru mastu nesuprantamos. Tad šis dalykas irgi yra už mano darbo ribų, nebent tik atskirais atvejais galėtų duoti papildomų įrodymų.

Šešta. Būstų architektūra, susijusi su šeimos forma ir namų gyvenimo tvarka, duoda pakankamo pagrindo susidaryti vaizdai nuo pat laukinės būklės iki civilizacijos. Pažangos raida gali būti rekonstruota nuo laukinio palapinės, per bendruomeninius barbarų namus, iki civilizuotų nacijų individualios šeimos namo su visomis tarpinėmis grandimis, jungiančiomis kraštutines formas. Prie šio klausimo sustosime tik probrėgšniais.

Pagaliau nuosavybės idėja žmogaus prote formavosi lėtai; ji labai ilgą laiką buvo tik silpnai išvystyta jos užuomazga. Ji atsirado laukinės būklės periode. Buvo reikalingas ištisas to periodo ir sekančio barbarybės periodo patyrimas, kad ši užuomazga išsirutuliotų ir kad žmogaus protas pasiruoštų priimti jos įsakmų poveikį. Jos, kaip aistros, įsiviešpatavimas visoms kitoms aistroms ženklina civilizacijos pradžią. Ši idėja leidžia žmonijai ne tik įveikti visas kliūtis, trukdančias civilizacijos pradžią, bet ir sukurti politinę visuomenę, besiremiančią teritorija ir nuosavybe. Kritiškas nuosavybės idėjos evoliucijos ištyrimas tam tikra prasme būtų svarbiausia žmonijos protinės raidos istorijos dalis.

Mano uždavinys bus pateikti kai kuriuos žmonijos pažangos įrodymus pagal tas atskiras linijas vienas kitą sekančių etninių periodų tėkmėje, kaip jie pasireiškia išradimuose ir atradimuose, taip pat valdymo, šeimos ir nuosavybės idėjų kaitoje.

Iš anksto galima nurodyti, kad visos valdymo formos redukuojamos į du pagrindinius planus (žodį planas naudojant mokslinę prasmę). Abu jie visiškai skirtingi savo pagrindais. Laiko atžvilgiu pirmasis remiasi asmenimis bei grynais asmeniniais santykiais ir gali būti pavadintas visuomene (societas). Giminė yra tos organizacijos vienetas, kuris archainiame periode kaip nuoseklias raidos stadijas sukuria fratriją, gentį ir genčių konfederaciją, sudarančią tautą arba naciją (populus). Vėlesniame periode konfederaciją genčių, užimančių savarankiškas teritorijas, pakeitė genčių susiliejimasis bendroje teritorijoje į vieną naciją. Tokia po giminės atsiradimo ilgus amžius buvo toji tikrai visuotinė senovės visuomenės organizacija; graikai ir romėnai ją išlaikė ir prasidėjus civilizacijos periodui. Antrasis planas remiasi teritorija ir nuosavybe, todėl gali būti pavadintas valstybe (civitas). Miesto bendruomenė arba apygarda su jos ribose esančia nuosavybe yra valstybės pagrindas arba vienetas, o politinė visuomenė yra jos išraiška. Politinė visuomenė organizuota teritoriniu pagrindu, todėl jos santykiai su nuosavybe bei asmenimis yra sąlygoti teritorinių ryšių. Šios formos nuoseklios stadijos yra tokios: miesto bendruomenė arba apygarda, kaip tos organizacijos pagrindinis vienetas; kantonas arba provincija, kaip miesto bendruomenių ar apygardų sujungimas, ir nacionalinė sritis arba teritorija, kaip kantonų arba provincijų sujungimas. Visų tų vienetų gyventojai organizuoti kaip viena politinė visuma. Kuriant civilizaciją reikėjo pajungti vi-

sus graikų ir romėnų sugebėjimus, kad būtų išrastas demas arba miesto bendruomenė ir miesto apygarda ir tuo būdu įsteigtas antras pagrindinis valdymo planas, išlikęs civilizuotose tautose iki šių laikų. Senovės visuomenėje šis teritorinis planas nebuvo žinomas. Jo atsiradimas žymi ribą tarp senovės ir šiuolaikinės visuomenės.

Toliau reikia pažymėti, kad barbarų ir net laukinių žmonijos protėvių namų institutai iki šių dienų atskirose tautose aptinkami tokiu aiškiu pavidalu, kad, išskyrus primityviausią periodą, visos kitos šių institutų pažangos pakopos pakankamai gerai išsilaikė. Jie pastebimi lyčių skirtumu pagrįstoje visuomenės organizacijoje, toliau — giminystės pagrindu ir pagaliau — teritoriniu pagrindu besiremiančia visuomenės organizacija; juos galima pasekti nuoseklioje santuokos ir šeimos formose drauge su pastarųjų sukurtomis kraujo giminystės sistemomis; buitinio gyvenimo ir architektūros, taip pat turto valdymo bei paveldėjimo būdų raidoje.

Žmonijos išsigimimo teorija, aiškinanti laukinių ir barbarų buvimą, turi būti atmesta. Ji atsirado kaip Mozės kosmogonijos išvada ir buvo priimta dėl tariamo, dabar neegzistuojančio būtinumo. Kaip teorija ji ne tik negali paaiškinti laukinių buvimo, bet ir nepatvirtinama žmonių patyrimo.

Reikia manyti, kad atskirų arijų tautų protėviai praėjo stadijas, analogiškas toms, kuriose dabar yra barbarų ir laukinių gentys. Jeigu šitos tautos turi pakankamai duomenų pavaizduoti senovės ir dabartinės civilizacijos periodus bei dalį paskutinio barbarybės periodo, tai ankstesnis jų patyrimas iš esmės turi būti aiškinamas pagal dabar turimų institutų ir išradimų ryšį su panašiais elementais, išlikusiais iki šiol laukinių ir barbarų gentyse.

Nurodytina, kad žmonijos patyrimas visur vystėsi beveik vienodais keliais, kad žmonių poreikiai analogiškais sąlygomis buvo iš esmės vienodi ir kad protinės veiklos apraiškos — dėl rūšinio visų žmonių rasių smegenų tapatumo — buvo vienodos. Tačiau tai tik iš dalies paaiškina rezultatų vienodumą. Svarbiausios institutų ir verslų užuomazgos išsirutuliojo tada, kai žmogus dar buvo laukinis. Po to sekusių barbarybės ir civilizacijos periodų patyrimas žymiu mastu buvo nukreiptas į tolesnį šių idėjų išplėtojimą. Visur, kur net skirtinguose kontinentuose gali būti parodytas ryšys tarp dabartinio instituto ir jo bendros užuomazgos, įmanoma nustatyti pačių tautų kilmę iš bendro pradinio kamieno.

Tuos skirtingų kategorijų faktus bus lengviau tyrinėti, nustačius tikslų skaičių etninių periodų, kurių kiekvienas reiškia tam tikrą visuomenės būklę ir skiriasi tam periodui ypatingu gyvenimo būdu. Danų archeologai nustatė terminus: „akmens amžius“, „bronzos amžius“ ir „geležies amžius“, kurie buvo naudingi vieniems tikslams ir liks tokie senovės daiktų klasifikacijai, bet mokslo raida pareikalavo kitokios klasifikacijos. Akmens įrankiai nebuvo visiškai išstumti išradus geležies ir bronzos įrankius. Geležies rūdos lydymo išradimas sukūrė etninę epochą, ta-

čiau vargu ar galėtume datuoti naują epochą, susijusią su bronzos gamybos pradžia. Be to, kadangi akmens įrankių periodas tęsiasi bronzos ir geležies perioduose, o bronzos periodas panašiai tęsiasi geležies periode, šie periodai negali būti taip atskirti, kad kiekvienas liktų nepriklausomas ir skirtųsi nuo kito.

Reikia manyti, kad įvairios gyvenimo reikmenų rūšys, sukurtos ilgų periodų tėkmėje, dėl didelio poveikio žmonijos būklei, teikia tinkamiausią pagrindą tokiam skirstymui. Tačiau šios krypties tyrinėjimai dar nėra tiek pasiekę, kad būtų pakankamai mums reikalingų žinių. Atsižvelgiant į dabartines mūsų žinias, geriausių rezultatų galima laukti, atrenkant tokius išradimus ir atradimus, kurie rodytų pažangą ir įgalintų nustatyti vienas po kito einančių etninių periodų pradžią. Net ir sąlygiškai traktuojami šie periodai vis tik pasirodys tinkami ir naudingi. Kiekvienas iš tų numatomų periodų aprėpia tam tikrą kultūrą ir reiškia savitą gyvenimo būdą.

Laukinės būklės periodą, apie kurio pradžią labai mažai žinome, galime apytikriai padalinti į tris laikotarpius (subperiods). Jie gali būti pavadinti **seniausiuoju**, **viduriniuoju** ir **vėlyvuoju** laukinės būklės laikotarpiais, o visuomenės būklę kiekvienam atvejui galima atitinkamai vadinti **žemutine**, **vidurine** ir **aukštutine** laukinės būklės pakopa.

Panašiai ir barbarybės periodas natūraliai dalijasi į tris laikotarpius, kurie taip pat gali būti pavadinti seniausiu, viduriniu ir vėlyvuoju barbarybės laikotarpiais, o visuomenės būklę kiekvienam atvejui bus atitinkamai vadinama **žemutine**, **vidurine** ir **aukštutine** barbarybės pakopa.

Sunku, jei iš viso įmanoma, rasti tokius pažangos rodiklius tų atskirų tarpinių pradžių nustatyti, kurie būtų absoliutūs ir neturėtų išimčių nė viename kontinente. Tačiau šiam mūsų tikslui tam tikros išimties nebūtinai trukdo. Pakanka to, kad svarbiausias žmonijos gentis būtų galima klasifikuoti atsižvelgiant į jų santykinės pažangos laipsnį pagal tokias būsenas, kurias galima pripažinti skirtingomis.

I. **Žemutinė laukinės būklės pakopa.** Ji prasidėjo nuo žmonijos kūdikystės ir baigėsi, pradėjus vartoti maistui žuvį bei išmokus naudoti ugnį. Žmonija tada gyveno savo pirmąjį ribotoje tėvynėje, maitindamasi vaisiais ir riešutais. Šiame periode atsirado artikuliuota kalba. Ikiistorinio periodo neišliko nė vieno toje būklėje esančio žmonių genties pavyzdžio.

II. **Vidurinioji laukinės būklės pakopa.** Ši pakopa prasidėjo nuo žuvis vartojimo maistui ir ugnies panaudojimo, ir pasibaigė išradus lanką ir strėlę. Šioje būklėje žmonija iš savo pirmąjį tėvynės išplito po didesniąją žemės paviršiaus dalį. Iš dabar gyvenančių vidurinėje laukinės būklės pakopoje genčių išliko, pavyzdžiui, australai, taip pat didesnioji dalis polineziečių jų atradimo metu. Pakaks vienos ar kelių iliustracijų kiekvienai iš šių dviejų pakopų.

III. **Aukštutinė laukinės būklės pakopa.** Ji prasidėjo nuo lanko ir strėlės išradimo ir baigėsi keramikos išradimu. Aukštutinės būklės pako-

poje buvo atapaskų gentys iš Hudzono įlankos, Kolumbijos slėnio gentys ir kai kurios Siaurės ir Pietų Amerikos pakrančių gentys, tačiau visos jų atradimo metu. Tuo baigiasi laukinės būklės periodas.

IV. **Žemutinė barbarybės pakopa.** Matyt, keramikos išradimas ir panaudojimas, palyginti su visais kitais dalykais, yra tikriausias ir įtikimiausias požymis, kurį galima laikyti ribine linija, iš reikalo laisvai pasirinkta tarp laukinės būklės ir barbarybės. Šių dviejų būklių skirtingumas jau seniai buvo pripažintas, bet iki šiol nebuvo nustatytas joks perėjimo iš vienos į kitą būklę kriterijus. Taigi visos gentys, dar nepasiekusios keramikos, bus priskiriamos laukiniams, o gentys, turinčios šią gamybą, bet nesukūrusios fonetinio alfabeto ir rašto, bus priskiriamos barbarams.

Pirmasis barbarybės padalinys prasidėjo nuo savarankiškai išrastos arba perimtos keraminių indų gamybos. Bandydami nustatyti jo pabaigą ir vidurinės pakopos pradžią, susiduriame su sunkumu, išskylančiu dėl dviejų pusrutulių gamtos turtų skirtumų, kurie ima veikti žmogaus gyvenimo sąlygas, praėjus laukinės būklės periodui. Tačiau šį sunkumą galime įveikti, lygindami ekvivalentiškus požymius. Rytų pusrutulyje gyvulių prijaukinimą, o Vakarų — kukurūzų ir daržovių kultivavimą drėkinimo pagalba, nedegtų plytų ir akmens naudojimą namų statybai pasirenkame kaip pakankamą pažangos įrodymą, padedantį nustatyti perėjimą iš žemutinės į vidurinę barbarybės pakopą. Tokiose žemutinės pakopos sąlygose lieka, pavyzdžiui, Jungtinių Valstijų gentys į rytus nuo Misurio upės ir tos Europos ir Azijos gentys, kurios naudojo keramiką, bet neturėjo naminių gyvulių.

V. **Vidurinė barbarybės pakopa.** Kaip minėta, Rytų pusrutulyje ji prasideda nuo gyvulių prijaukinimo, o Vakarų — nuo augalų kultivavimo drėkinimo pagalba ir akmens naudojimo statybai. Jos pabaiga galima laikyti geležies rūdos lydymo išradimą. Vidurinei pakopai, pavyzdžiui, priklauso sėslūs Naujosios Meksikos, Meksikos, Centrinės Amerikos ir Peru indėnai, taip pat tos Rytų pusrutulio gentys, kurios turėjo naminius gyvulius, bet nenaudojo geležies. Senovės britai, mokėję pritaikyti geležį, besąlygiškai priklauso šiai būklei. Labiau išsivysčiusių žemyno genčių artimumas padėjo jų gamybai plėtotis labiau, negu tai buvo susiję su jų namų institutų raida.

VI. **Aukštutinė barbarybės pakopa.** Ji prasidėjo nuo geležies apdirbimo ir pasibaigė fonetinio alfabeto išradimu bei rašto panaudojimu literatūros kūriniams. Čia prasideda civilizacija. Tokiose aukštutinės pakopos sąlygose gyvenusios, pavyzdžiui, Homero epochos graikų gentys, Italijos gentys neilgai trukus iki Romos įkūrimo ir Cezario laikų germanų gentys.

VII. **Civilizacijos pakopa.** Kaip jau sakyta, ji prasidėjo nuo fonetinio alfabeto naudojimo ir literatūros paminklų sukūrimo ir skirstoma į **senovinę** ir **dabartinę**. Fonetinio rašto ekvivalentu galima laikyti hieroglifų raštą ant akmens.

I š v a d a

<i>Periodai</i>	<i>Būklės</i>
I. Seniausias laukinės būklės periodas	I. Žemutinė laukinės būklės pakopa
II. Vidurinis laukinės būklės periodas	II. Vidurinė laukinės būklės pakopa
III. Vėlyvasis laukinės būklės periodas	III. Aukštutinė laukinės būklės pakopa
IV. Seniausias barbarybės periodas	IV. Žemutinė barbarybės pakopa
V. Vidurinis barbarybės periodas	V. Vidurinė barbarybės pakopa
VI. Vėlyvasis barbarybės periodas	VI. Aukštutinė barbarybės pakopa

VII. Civilizacijos pakopa

I. Žemutinė laukinės būklės pakopa	Nuo žmonių rasės kūdikystės iki sekancio periodo pradžios.
II. Vidurinė laukinės būklės pakopa	Nuo žuvies vartojimo maistui ir sugebėjimo naudoti ugnį ir t. t.
III. Aukštutinė laukinės būklės pakopa	Nuo lanko ir strėlės išradimo ir t. t.
IV. Žemutinė barbarybės pakopa	Nuo keramikos išradimo ir t. t.
V. Vidurinė barbarybės pakopa	Nuo gyvulių prijaukinimo Rytų pusrutulyje, o Vakarų — nuo kukurūzų ir daržovių kultivavimo drėkinimo pagalba, taip pat nedegtų plytų ir akmens naudojimo — iki ir t. t. . .
VI. Aukštutinė barbarybės pakopa	Nuo geležies rūdos lydymo išradimo ir rašto naudojimo iki mūsų laikų.

Kiekvienas šių periodų turi savitą kultūrą ir gyvenimo tvarką, daugiau ar mažiau ypatingą ir tik jam vienam būdingą. Šis etninių periodų skyrimas leidžia traktuoti kiekvieną atskirą visuomenę pagal jos santykinę pažangos būklę ir laikyti ją savarankiško tyrimo dalyku. Pagrindinės išvados nepasikeis dėl to, kad įvairios to paties kontinento ir netgi tos pačios lingvistinės šeimos gentys ir nacijos vienu ir tuo pačiu metu yra skirtingose būklėse, nes mūsų tikslui tik kiekvienos genties būklė yra esminis faktas, o laikas — neesminis.

Kadangi keramikos panaudojimas mažiau reikšmingas, negu namiinių gyvulių auginimas, geležies ar fonetinio alfabeto naudojimas, todėl

siekiant nustatyti vienas kitą keičiančių etninių periodų pradžią, reikia nurodyti jo pasirinkimo priežastis. Keramikos indų gamyba suponuoja sėslų gyvenimą ir žymų paprastų verslų išsivystymą².

Titnago ir akmens įrankiai senesni už keramikos indus, kadangi pirmųjų liekanos daugelyje kartų buvo rastos senovinėse saugyklose be keramikos pėdsakų. Daug išradimų, tenkinančių būtiniausius poreikius ir atitinkančių žemesnę būklę, turėjo atsirasti anksčiau, negu atsirado poreikis keramikos indams. Sėslus gyvenimas prasidėjo įvairiais tam tikras pragyvenimo priemonėmis; mediniai indai ir rakandai, rankinis audimas iš medžio žievės pluošto, krepšių pynimas, lankas ir strėlė atsirado pirma keramikos. Sėslūs indėnai, buvę vidurinėje barbarybės pakopoje, pavyzdžiui, zunjai, actekai, čočula, dideliais kiekiais gamino įvairių formų aukštos kokybės keramikos indus; pusiau sėslūs Jungtinių Valstijų indėnai, buvę žemutinėje barbarybės pakopoje, pavyzdžiui, irokėzai, čokta ir čirokai, gamino mažesnę kiekį ir riboto skaičiaus formų keramikos indų, o indėnai, buvę laukinės būklės pakopoje ir neužsiėmę daržininkyste, pavyzdžiui, atapaskai, Kalifornijos ir Kolumbijos slėnio gentys, nežinojo jos iš viso³.

Kitas tam tikrų etninių periodų skyrimo pranašumas yra tas, kad jis įgalina specialiai tyrinėti tas gentis ir tautas, kurios geriausiai atstovauja nurodytoms pakopoms, pateikiant kiekvieną tokią pakopą tipiškai ir vaizdžiai. Kai kurios gentys ir giminės liko geografiškai izoliuotos ir pažangos problemas turėjo spręsti pačios savo proto pastangomis. Dėl to jos išlaikė savuosius verslus ir institutus grynus ir vientisus. Tuo tarpu kitose gentyse jie buvo iškraipyti dėl išorinių poveikių. Tad jeigu Afrika buvo ir liko etninis laukinės būklės ir barbarybės mišinys, Australija ir Polinezija išlaikė visiškai autentišką laukinę būklę su jai būdingais verslais ir institutais. Panašiai Amerikos indėnų šeima, skirtingai nuo visų kitų gyvuojančių šeimų, išsaugojo trijų vienas po kito sekančių etninių žmonijos periodų būklę. Netrukdomai valdydamos didžiulį kontinentą, būdamas vienodos kilmės ir turėdamos vienodus institutus, indėnų gentys, jų atradimo epochoje, atstovavo kiekvienai iš tų būklių, ypač

² Eduardas Tailoras pastebi, kad Goge „praėjusiame šimtmetyje pirmasis išreiškė mintį, jog keramikos indų gamyba prasidėjo nuo to, kad žmonės pradėjo moliu apglaisvinti sudegančius indus, apsaugodami juos nuo ugnies, kol nebuvo pastebėta, kad molis ir vienas tinka šiam tikslui; taip atsirado keramika“ („Researches into the Early History of Mankind, 2 ed.—London, 1870, p. 273). Goge praneša, kad kapitonas Gonvilis, 1503 m. aplankęs Pietų Amerikos pietryčių pakrantę, rado, jog „jų namų rakandai ir netgi virtuvės puodai buvo mediniai, bet padengti gero pirsto storumo moliu, apsaugojusiu juos nuo ugnies“ (Ten pat, p. 273).

³ Prieš keletą metų Oregone čiabuvių kauburiuose buvo atrasti molio dirbiniai (J. W. Forster's, Prehistoric Races of the United States.—Chicago, 1874, p. 151—154). Pirmieji Jungtinių Valstijų čiabuvių moliniai indai, matyt, buvo padaryti iš nendrių arba karklo krepšių, naudotų formoms, kurios sudegdavo po to, kai indai sukietėdavo (Charles C. Jones, Jr., Antiquities of Southern Indians.—New York, 1873, p. 461: Charles Rau, „Indian Pottery“, Annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution... for 1866.—Washington, D. C., 1867, p. 352).

žemutinei ir vidurinei barbarybės pakopai, geriau ir tipiškiau, negu kuri kita žmonijos dalis. Tolimosios šiaurės indėnai ir kai kurios Šiaurės ir Pietų Amerikos pakrančių gentys buvo aukštutinėje laukinės būklės pakopoje; pusiau sėslūs indėnai, gyvenę į rytus nuo Misisipės, buvo žemutinėje barbarybės pakopoje, o sėslūs Šiaurės ir Pietų Amerikos indėnai — vidurinėje pakopoje. Per visą istorinio periodo laiką nebuvo geros galimybės gauti išsamių ir detalių žinių apie žmonijos patyrimo eigą ir verslų bei institutų pažangą viena kitą keičiančiose būklėse. Reikia dar pridurti, kad ši galimybė buvo gana prastai panaudota. Didžiausios spragos susijusios su paskutiniu juo iš minėtų periodų.

To paties periodo kultūros skirtumai Rytų ir Vakarų pusrutuliuose, be abejonės, buvo sąlygoti nevienodų abiejų kontinentų gamtos sąlygų, bet visuomenės būklė toje pačioje pakopoje esminiais bruožais turėjo būti panaši.

Graikų, romėnų ir germanų protėviai pergyveno visas mūsų nurodytas stadijas; istorijos šviesa juos nušvietė tik paskutinės stadijos viduryje. Matyt, jų išsivystymas iš nediferencijuotos barbarų genčių masės įvyko ne anksčiau kaip barbarybės vidurinės pakopos pradžioje. Anų genčių patyrimas šiaip jau buvo prarastas, gal tik išskyrus tai, ką išsaugojo jų paveldėti institutai, užfiksuoti tada, kai šios gentys pirmą kartą tapo istorinio stebėjimo objektu. Homero ir Romulo laikų graikų ir lotynų gentys teikia puikiausią aukštutinės barbarybės pakopos iliustraciją. Jų institutai buvo tokie pat grynai ir vienalyčiai kaip ir indėnų; o jų patyrimas buvo jau tiesiogiai susijęs su aukščiausiais civilizacijos pasiekimais.

Jei, pradėję nuo australų ir polineziečių, pereisime prie Amerikos indėnų genčių ir užbaigsime romėnais bei graikais, tai pamatysime, kad visi drauge jie puikiausiai iliustruoja šešias didžiąsias žmonijos pažangos stadijas, o bendra jų patyrimo visuma pavaizduoja žmonijos pažangą nuo vidurinės laukinės būklės pakopos iki senovės civilizacijos pabaigos. Arijų tautos australuose ir polineziečiuose atras savo tolimų protėvių laukinės būklės periodo prototipą. Pusiau sėslieji indėnai — atskleidžia jų būklę žemutinėje barbarybės pakopoje, o sėslūs indėnai — vidurinės pakopos būklę, prie kurios toliau tiesiogiai prijungiame pačių arijų tautų istoriją aukštutinėje barbarybėje. Verslai, institutai ir gyvenimo būdas vienodose pakopose iš esmės tiek tapatūs visuose kontinentuose, kad, kaip tikimės parodyti šiame tyrinėjime, archaines graikų ir romėnų svarbiausių namų institutų formas galima netgi dabar aptikti atitinkamuose Amerikos čiabuvių institutuose. Šis faktas yra dalis besikaupiančių liudijimų, leidžiančių įrodinėti, kad pagrindiniai žmonijos institutai išsirutuliojo iš keletos pradinių minties užuomazgų, ir kad jų raida bei gyvenimo būdas buvo nulemti, taip pat ir apriboti tam tikrų sąlygų, priklausančių nuo natūralios žmogaus proto logikos ir neišven-

giamo žmogaus jėgų ribotumo. Pasirodo, kad skirtinguose ir net izoliuotuose kontinentuose gyvenusių ir toje pačioje pakopoje buvusių genčių bei tautų pažanga savo turiniu iš esmės buvo vienoda; nukrypimai atskirais atvejais buvo sąlygoti ypatingų priežasčių. Šio teiginio platesnis išvystymas leidžia nustatyti vieningą žmonijos kilmę.

Tyrinédami genčių ir tautų būklę šiuose atskiruose perioduose, mes iš esmės tyrinėjame senovės istoriją ir mūsų pačių tolimų protėvių būklę.